

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.Ed. 2018-19

शत शिक्षण संस्थेचे

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर वीएड - I year

गटचे नाव - दीपस्तंभ ग्रुप (2018-2019)
भास्करराव भलाडे पा. विद्यालय, डेंदिरगाव

		
लोकप्रसारी पंचायत	हजारी-कुंभे समारंभ	सहायता शाही जयंती
		
वसिम विनय	निरोप समारंभ	आरोग्य तपासणी
		
सखी कला भाव्यती	वसिम विनय	क्रिडा स्पर्धा
		
पौषण आहार समिती	क्रिडा स्पर्धा	क्रिडा स्पर्धा

मार्गदर्शक प्रा. डॉ. साहू

शत शिक्षण संस्थेचे

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर वीएड - I year

गटचे नाव - दीपस्तंभ ग्रुप (2018-2019)

		
लोकप्रसारी पंचायत	हजारी-कुंभे समारंभ	सहायता शाही जयंती
		
वसिम विनय	निरोप समारंभ	आरोग्य तपासणी
		
सखी कला भाव्यती	वसिम विनय	क्रिडा स्पर्धा
		
पौषण आहार समिती	क्रिडा स्पर्धा	क्रिडा स्पर्धा

मार्गदर्शक प्रा. डॉ. साहू

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.Ed. 2018-19

स्वतः शिक्षण संस्थेचे
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
न्यू इंग्लिश स्कूल, खंडाळा
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष सन- 2018/2019
कालावधी - सप्ताह 9 दिवस (15/05/2019 ते 22/05/2019) शिक्षणसमय 10
उदाचे ठाव - कल्याण प्रद मार्गदर्शक- प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
न्यू इंग्लिश स्कूल, खंडाळा
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष सन- 2018/2019
कालावधी - सप्ताह 9 दिवस (15/05/2019 ते 22/05/2019) शिक्षणसमय 10
उदाचे ठाव - कल्याण प्रद मार्गदर्शक- प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

स्वतः शिक्षण संस्थेचे
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
पटोविक्रमराव विद्येपाटील विद्यालय, लोणी बा.
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष सन 2018-2019
उदाचे ठाव - समृद्धी गट मार्गदर्शक- प्रा. डॉ. आर. के. नाळकर

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
पटोविक्रमराव विद्येपाटील विद्यालय, लोणी बा.
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष सन 2018-2019
उदाचे ठाव - समृद्धी गट मार्गदर्शक- प्रा. डॉ. आर. के. नाळकर

स्वतः शिक्षण संस्थेचे
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
सामर्थी - आ. कल्याण प्रद
सन - 2018 - 2019
श्री. छत्रपती शिवाजी विद्यालय, पंजाबा महादेव
मार्गदर्शक - प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
सामर्थी - आ. कल्याण प्रद
सन - 2018 - 2019
श्री. छत्रपती शिवाजी विद्यालय, पंजाबा महादेव
मार्गदर्शक - प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

स्वतः शिक्षण संस्थेचे
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
न्यू इंग्लिश स्कूल व ज्युनिअर कॉलेज, घाटकी
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष (सन 2018-2019)
उदाचे ठाव - स्वावलंबी गट (मार्गदर्शक- प्रा. प्रो. व्ही. सी. एम.)
मार्गदर्शक - प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
न्यू इंग्लिश स्कूल व ज्युनिअर कॉलेज, घाटकी
छात्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष (सन 2018-2019)
उदाचे ठाव - स्वावलंबी गट (मार्गदर्शक- प्रा. प्रो. व्ही. सी. एम.)
मार्गदर्शक - प्रा. डॉ. नी. ए. पंडित

S

यशवंत क्रियालय व कनिष्ठ महाविद्यालय पढेगाव बी.एड(II)
 गटाचे नाव - यशवंत गट छात्रसेवाकार्यकाल ५ महिने
 मार्गदर्शक प्रा. डॉ. बी.ए. शिंदे सर

सहकारणी शाळासंग जळोनी
 सुकोळा स्वच्छता
 श्रीमंथरा कळोनी
 राष्ट्रीय कार्यक्रमा दिवस
 लंबोदर विठ
 सर्वसंगीतार्थीकुले जळोनी
 शिवांग प्रकल्प
 डॉ. जयलाली परीक्षादी
 भगवत शरीर जळोनी
 निघोटे-पुढी कळोनी
 HP GAS
 Safety Clinic
 HP GAS
 डॉ. जयलाली परीक्षादी
 डॉ. जयलाली परीक्षादी

वैश्विक वर्ष - २०१९-२०२०

शाळेचे नाव - प्रेमजी रतनशी पटेल हायस्कूल, श्रीरामपुर
 बी.एड. प्रथम वर्ष - छात्रसेवाकाल - सन. २०१९ - २०
 गटाचे नाव - आदर्श कन्या छात्रछायापक गट
 छात्रसेवाकाल कार्यावळी दि. १६/१/२०२० ते दि. १५/२/२०२० उत्तम मार्गदर्शक प्रा. डॉ. आर. के. वाळुकर

श्रीमंथरा कळोनी
 सुकोळा स्वच्छता
 श्रीमंथरा कळोनी
 राष्ट्रीय कार्यक्रमा दिवस
 लंबोदर विठ
 सर्वसंगीतार्थीकुले जळोनी
 शिवांग प्रकल्प
 डॉ. जयलाली परीक्षादी
 भगवत शरीर जळोनी
 निघोटे-पुढी कळोनी
 HP GAS
 Safety Clinic
 HP GAS
 डॉ. जयलाली परीक्षादी
 डॉ. जयलाली परीक्षादी

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.Ed. 2019-20

रायत शिक्षण संस्थेचे
शाळेचे नाव- भास्करराव गलांडे पाटील विद्यालय,
अशोकनगर, श्रीरामपूर
बी.एड.प्रथमवर्ष- छात्र सेवाकाल सन-2019-2020
गटचे नाव- गुरुकूल गट छात्रसेवा कालावधी- दि-16-01-2020
15-02-2020
मार्गदर्शक शिक्षक- प्रा.डॉ.एस.बी.इंगळे सर

ठाणड्याचे स्वागत
समारंभ दिन
सुवर्णमस्तक दिन
ने.सुभाषचंद्र बोस जयंती
क्रिडा उपक्रम
पंचांग संघर्ष विवीर
मराठी भाषी पुस्तकियो.
बरीस विचारा समारंभ
शास्त्रागळ व शिक्षकतृप्त
ज्योतिष परीक्षा
राष्ट्रीय कालिका दिन
विद्यार्थी समारंभ

रायत शिक्षण संस्थेचे
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
मि.रा. खटोड कन्या विद्यालय, श्रीरामपूर.
छात्रसेवाकाल प्रथमवर्ष सन-2019-20
कालावधी- 9/1/2020 ते 9/4/2020
गटचे नाव- क्रांतिज्योती कन्या गट
मार्गदर्शक - प्रा.डॉ.बी.ए.शिंदे सर

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.Ed. 2021-22

रघत शिक्षण संस्थेचे
डी.डी. काचोळे माध्य. विद्यालय
श्रीरामपूर
 गटाचे नाव - **शब्दाली**
 माहितीसाठी प्रा. प्रा. डी. एस. पाटीले

कुलकर्णी नाव पुस्तकालय
 पुस्तकालय उद्घाटन
 छात्रोत्सव दिन
 गणित प्रतियोगिता
 गणित प्रतियोगिता
 छात्रोत्सव दिन
 छात्रोत्सव दिन
 अर्थशास्त्र प्रतियोगिता
 अर्थशास्त्र प्रतियोगिता
 अर्थशास्त्र प्रतियोगिता

"रघत शिक्षण संस्थेचे"
 डी.डी.चे नाव- मा.ग.पा. विद्यालय, अशोकनगर
 बी.एड. द्वितीय वर्ष
 छात्रसेवाकाल सन-2021-22
 गटाचे नाव- कर्मवीर गट - 2
 गट प्रमुख- सौ. वाघ मधुसिखा प्रसाद, आर्गंडिक विभाग, प्र. डी. एस. देवकरी सर

सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य

रघत शिक्षण संस्थेचे
 गटाचे नाव: शास्त्रज्ञ व्रंदाई पाटील विद्यालय,
 अशोकनगर, श्रीरामपूर
 बी.एड. द्वितीय वर्ष छात्रसेवाकाल सन-2021-2022
 गटाचे नाव- कर्मवीर गट-1 छात्रसेवा कालावधी:
 दि- 22-11-2021 ते 22-03-2022
 आर्गंडिक विभाग - प्र. डी. एस. देवकरी सर

सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य

रघत शिक्षण संस्थेचे
 गटाचे नाव: शास्त्रज्ञ व्रंदाई पाटील विद्यालय,
 अशोकनगर, श्रीरामपूर
 बी.एड. द्वितीय वर्ष छात्रसेवाकाल सन-2021-2022
 गटाचे नाव- कर्मवीर गट-1 छात्रसेवा कालावधी:
 दि- 22-11-2021 ते 22-03-2022
 आर्गंडिक विभाग - प्र. डी. एस. देवकरी सर

सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य
 सामाजिक कार्य

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.Ed. 2021-22

रयत शिक्षण संस्थेचे

भास्करराव गजडे पाटील विद्यालय अशोकनगर

शाळेचे नाव - **शब्दाली गट - 1**
 मार्गदर्शक प्रा. - **प्रा. भोये सी. एम**
 छात्रसेवाकाल - **प्रथम वर्ष सन-2021-22**

रयत शिक्षण संस्थेचे

भास्करराव गजडे पाटील विद्यालय अशोकनगर

शाळेचे नाव: **शब्दाली गट - II**
 मार्गदर्शक शिक्षक: **प्रा. व्ही. एस. पाटोळे**

---

* रयत शिक्षण संस्थेचे *

शशवंत विद्यालय पदेगाव

शाळेचे नाव: **कर्मवीर गट (2)**
 मार्गदर्शक शिक्षक: **प्रा. डॉ. आर. के. कव्हर सर**

* रयत शिक्षण संस्थेचे *

शशवंत विद्यालय पदेगाव

शाळेचे नाव: **कर्मवीर गट - I**
 मार्गदर्शक शिक्षक: **प्रा. डॉ. आर. के. नान्दर**

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.E.d 2021-22

स्वातंत्र्य शिक्षण संस्थेचे
 शाळेचे नाव :- न्यू इंग्लिश स्कूल, अंडाळा
 स्थापनेचा काळ :- प्रथम वर्षे सन - 2021 - 2022
 शाळेचे नाव :- क्रांतिच्योती गट-1
 मार्गदर्शक शिक्षक :- डॉ. ईश्वरले सर

संस्था स्थापना करताना

जिणे शाळेचा ठेकी सेट मधून पाठ्य पुस्तकांचे वितरण करताना

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

जिणे शाळेचा ठेकी सेट मधून पाठ्य पुस्तकांचे वितरण करताना

नवीन शाळेची स्थापना

वडील व पोटाची सेवा

प्रीतिचा संकल्प

जिणे शाळेचा ठेकी सेट मधून पाठ्य पुस्तकांचे वितरण करताना

पहिल्या वर्षाच्या शाळेची स्थापना

वेदनी खेळ पारताना हल्ली

मुलांच्यासाठी शाळेची स्थापना

स्वातंत्र्य शिक्षण संस्थेचे
श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव
 शाळेचे नाव :- 'कर्मवीर'
 मार्गदर्शक प्रा. :- प्रा. डॉ. बी. ए. शिंदे सन-2021-22

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

विद्यार्थ्यांना शाळेच्या आवडीच्या खेळांवर प्रेरित करताना

श्री छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडाळा महादेव

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

श्रद्धा शालाण संस्थे (Rayat Shikshan Sansthas) 5.5.8 कॉलेज भोपा श्रीरामपूर वर्ष-2021-2022
सी. छत्रपती शिवाजी विद्यालय, वडला महादेव [राशशिणी गट]

शळेचे नाव : ल्यू इंग्लिश स्कूल, चिंतोजी, राहाला.
वी एड द्वितीय वर्ष. कात्रपेता काल सन. 2023-22
गटाचे नाव : ज्ञानदीप गट

कात्रपेता काल
२२ नोव्हेंबर ते २२ मार्च
नारदवर्षाक शिक्षक :
डा. श्री सा. शारदा देव

छात्रसेवा काल

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.E.d 2021-22

रयत शिक्षण संस्थेचे
शाळेचे नाव - न्यू इंग्लिश
स्कूल, खंडाळा.
बी.एड. द्वितीय वर्ष सन 2021-22
गटाचे नाव - तेजस्विनी गट (आभ्रसेवाकाल)

आभ्रसेवाकालावधी - दि. 23 नोव्हेंबर 2021 ते दि. 23 मार्च 2022
साप्ताहिक शिक्षक - मा. डॉ. र. र. शिंदे, प्रिंसिपल

 न्यू इंग्लिश स्कूल	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 नवीन शिक्षक संघाच्या कार्यवाही
 न्यू इंग्लिश स्कूल, खंडाळा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा

रयत शिक्षण संस्थेचे,
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन,
श्रिरामपूर.
आभ्रसेवाकाल द्वितीय वर्ष - सन 2021-22.
कालावधी - 23 नोव्हेंबर 2021 - 23 मार्च 2022. मार्गदर्शक - मा. डॉ. र. र. शिंदे, प्रिंसिपल

साहजानंद गट

 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा
 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा	 विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा

आभ्रसेवाकालीन
क्षणचित्रे

विद्यार्थ्यांच्या सुविधा साधण्यासाठी शाळेची सुविधा

स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे,
शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर
छात्रसेवाकाल -द्वितीय वर्ष, २०२२-२०२३
गटाचे नाव - 'संजीवनी'
मार्गदर्शक प्राध्यापक - प्रा.ए.एस.गागरे

 सर्वप्रथम बैठक	 शुद्धि प्रस्ताव	 ६ वेळीक फुले कुठे
 चित्रपट बघणे	 भाषण	 कविता पठणे
 प्रश्नोत्तर	 भरत क्रीडा	 समीक्षा करणे
 साहित्यिका पत्र	 विजेत झाले	 मा.ग.पा.विद्यालय अशोकनगर

स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे
 शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर

गटाचे नाव - 'संजीवनी'
 मार्गदर्शक प्राध्यापक - प्रा.ए.एस.गागरे

स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे
 शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर

श्री. न. पाटणी विद्यालय श्रिरामपूर
गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'
मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु
छात्रसेवाकाल - १०-११-२०२२ ते ०३-०३-२०२३

 स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर	 गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'	 मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु
 स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर	 गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'	 मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु
 स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर	 गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'	 मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु
 स्वतंत्र शिक्षण संस्थेचे शाळेचे नाव - मा.ग.पा.विद्यालय,अशोकनगर	 गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'	 मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु

श्री. न. पाटणी विद्यालय श्रिरामपूर
गटाचे नाव - 'कॉफी ज्योती गेट'
मार्गदर्शक प्राध्यापक - डॉ. एस. दिनेश वसु
छात्रसेवाकाल - १०-११-२०२२ ते ०३-०३-२०२३

Rayat Shikshan Sansthas

SWAMI SAHAJANAND BHARATI COLLEGE OF EDUCATION, SHRIRAMPUR.

DIST. AHMEDNAGAR.

School Internship Programme B.E.d 2022-23

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

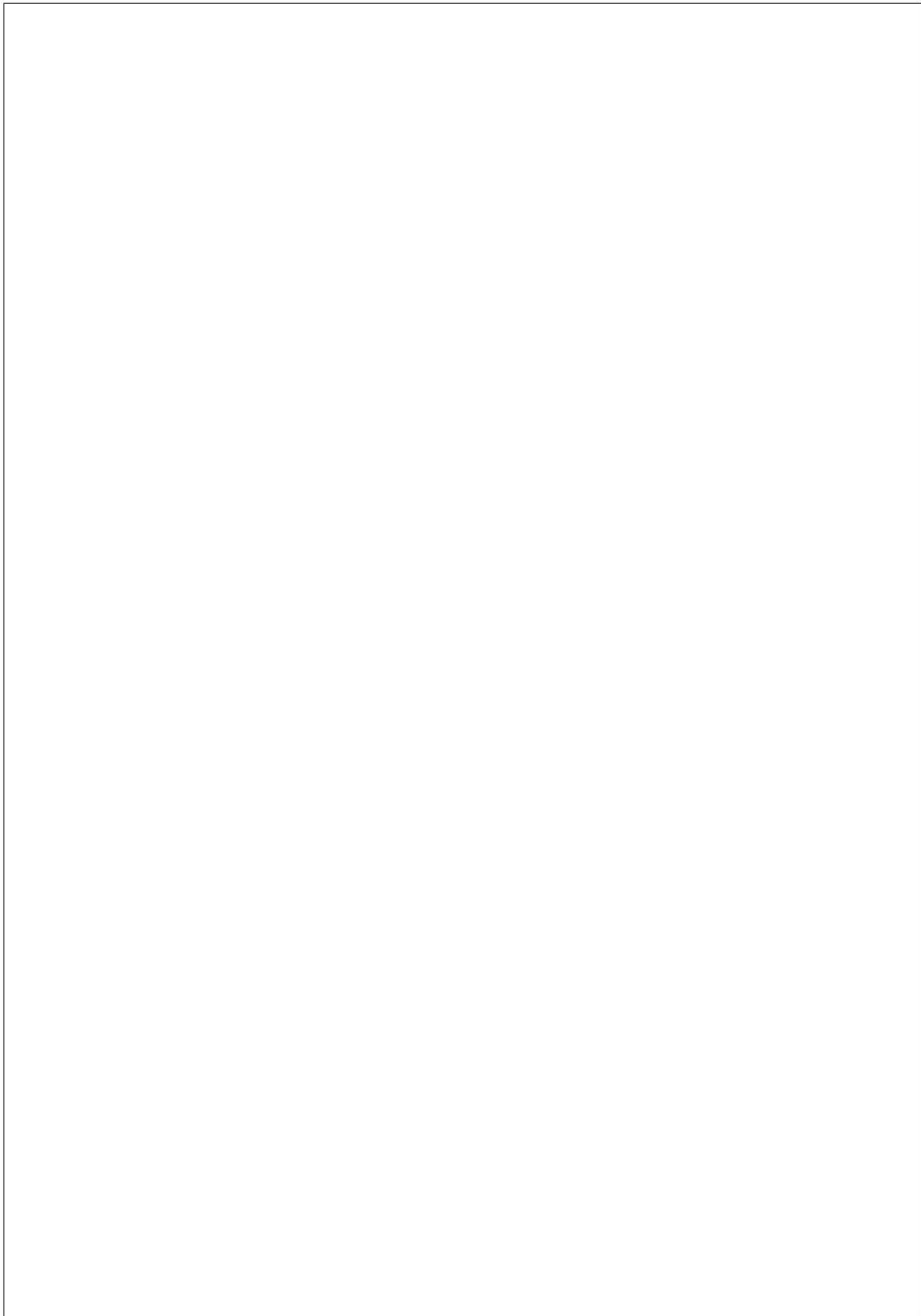
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्यु. श्रीरामपूर व
बी.जी.पाटील विद्यालय, उदिरगाव
वी.पी. प्रथम वर्ष
साल 2022-2023
छात्रसेवाकाल कालावधी
04-08-2022 ते 04-04-2023

“स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे व्रीद” - कर्मवीर

रयत शिक्षण संस्थचे,

स्वामी सहजानंद भारती

कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर

Lesson Observation
Book

Pur

विद्यार्थी पाठ निरीक्षण वही

2021-2022

सन - 2021 ते 2022

नाव : ~~मि.सा. सोनाली मच्छिंद्र~~ - रोल नंबर 38

स्थानिक पत्ता : ~~कॉलेज होस्टेल, श्रीरामपूर~~

ता. ~~श्रीरामपूर~~ जि. ~~अहमदनगर~~ पिन: 413 009

फोन नंबर :

मोबाईल नंबर : 7058142273

* राष्ट्रगीत *

जन गण मन

जन गण मन अधिनायक, जय हे
भारत भाग्य विधाता ।

पजाब सिंधु गुजरात मराठा
द्राविड उत्कल वंग,
विंध्य हिमाचल यमुना गंगा
उच्छल जलधि तरंग ।

तव शुभ नामे जागे
तव शुभ आशिष मागे,
गाहे तव जय गाथा ।

जन गण मंगल दायक जय हे
भारत भाग्य विधाता ।
जय हे, जय हे, जय हे,
जय जय जय, जय हे ।

वन्दे मातरम्

वन्दे मातरम् । वन्दे मातरम् ।
सुजलाम्, सुफलाम्, मलयज - शीतलाम्,
सस्यश्यामलाम्, मातरम् !

वन्दे मातरम् ।

शुभ्रज्योस्ना पुलकितयामिनीम्
फुल्लकुसुमित द्रुमदल शोभनीम्
सुहासिनीम्, सुमधुर भाषिणीम्
सुखदाम्, वरदाम, मातरम् !
वन्दे मातरम्, वन्दे मातरम् !

“स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद” - कर्मवीर

रयत शिक्षण संस्थचे,
स्वामी सहजानंद भारती कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, श्रीरामपूर
श्रीरामपूर, जि.अहमदनगर

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री./कु./श्रीमती मिसाळ सोनाली मच्छिंद्र-----

ह्या /ही शैक्षणिक वर्ष- २०२१ - २०२२ या शैक्षणिक वर्षात बी. एड.
अभ्यासक्रम पूर्ण करत आहे. त्याने/तिने विद्यापीठ नियमानुसार पाठ निरीक्षणे
पूर्ण केलेली /आहेत/नाहींत.

दिनांक : २७/८

पालक प्राध्यापकाची सही

वैयक्तिक माहिती

नाव : मिसाल सोनाली मच्छिंद्र

शेळ नं. 38 जन्मदिनांक : 15 मे 2000

कार्यालया पत्ता : मु.पो चापडगाव ता. शेवगाव जि. अ. व. व. म.

ता. शेवगाव जि. अ. व. व. म.

राज्य महाराष्ट्र पिन : 414503 फोन : मो. नं - 7058142273

रक्तगट : O+ve वैद्यकीय उपचार चालू आहेत काय ? नाही

शैक्षणिक पात्रता

परिक्षेचे नाव	श्रेणी व गुण	विद्यापीठ	वर्ष
बी.ए./बी.एस.सी.	75.89 %	पुणे	2024
बी. कॉम.			
एम.ए./एम. एस्सी.			
एम. कॉम व इतर			

अध्यापन अनुभव : वर्षे 1 महिने दिवस

अध्यापन पद्धती 1) गणित 2) विज्ञान
3) WWC 4) आरोग्य शिक्षण

खेळ 1) कबड्डी 2) बुद्धिबळ 3) कुरुती

छंद 1) खेळणे 2) वाचन 3) कोडीसोडवणे

विशेष प्राविण्य व कला कौशल्य कबड्डी खेळणे

इतर

-: अनुक्रमणिका :-

अ.नं.	तपशील	पान नंबर
१)	राष्ट्रीय	
२)	प्रमाणत्र	१
३)	वैयक्तिक माहिती	२
४)	अनुक्रमणिका	३
५)	सरावपाठ व पाठनिरीक्षणासंबंधी सूचना	४-७
६)	पाठ निरीक्षणाविषयी माहिती	८
७)	पाठ निरीक्षणे	
	अ) सूक्ष्मपाठ	९ ते १४
	ब) सहाध्यायी विद्यार्थी शिक्षकाचे एकात्मिक पाठ	१५ ते १८
	क) अभिरूप पाठ	१९ ते २०
	ड) विविध अध्यापन पद्धतीचे पाठ	२१ ते २७
	इ) वर्ग पाठ (सराव पाठ)	२८ ते ३९
	फ) छात्रसेवाकालीन पाठ	४० ते ४७
	ग) तंत्रज्ञानावर आधारित पाठ	४८ ते ४९
	ह) अध्यापन प्रतिमानावर आधारित पाठ	५० ते ५१
	च) मूल्यशिक्षण व पर्यावरण शिक्षणावर आधारित पाठ	५२ ते ५३
	छ) सांघिक अध्यापन पाठ	५४ ते ५५
८)	मराठी शुध्दलेखनाचे काही महत्त्वाचे नियम	५६ ते ५८
९)	पूणे विद्यापीठ गीत	

* सराव पाठ व पाठनिरीक्षणासंबंधी सूचना *

* पाठाची पूर्वतयारी:

- १) महाविद्यालयात पाठाचे वेळापत्रक फलकावर लावले जाईल. प्रत्येक विद्यार्थ्याने सराव पाठाची संबंधित शाळा, इयत्ता, विषय, तासिका, क्रमांक, वेळ, मार्गदर्शक प्राध्यापक इत्यादी तपशील पाहावा.
- २) वेळापत्रक लावल्यानंतर दोन दिवसांच्या आत संबंधित शाळेत जाऊन संबंधित विषय शिक्षकांकडून शिकवावयाचा घटक घेऊन यावा. त्यासाठी शाळेत जाताना स्वतःबरोबर संबंधित इयत्तेचे क्रमिक पुस्तक घेऊन जावे.
- ३) संबंधित शिक्षकाने दिलेला घटक सराव पाठासाठी घ्यावा तथाप घटक घेतांना त्या विषयाच्या अनेक घटकांचा सराव व्हावा म्हणून पाठात विविधता आणावी. (उदा. गद्य, पद्य, व्याकरण, लेखन, पदार्थविज्ञान, रसायन व जीवशास्त्र, भूमिती, गणित, मानवी, भूगोल, आर्थिक भूगोल इ.)
- ४) ज्या वर्गखोलीत सराव पाठ घ्यावयाचा असेल त्या वर्ग खोलीत अध्यापनविषयक सोयी आहेत किंवा नाहीत याची खात्री करून घ्यावी.
- ५) घटक आणल्यानंतर कच्चे टाचण काढून संबंधित मार्गदर्शक प्राध्यापकाकडून पाठापूर्वी चार दिवस अगोदर तपासून घ्यावे.
- ६) पाठासाठी आवश्यक असणाऱ्या संदर्भ साहित्याचा अभ्यास व शैक्षणिक साधनांची तयारी कच्चे टाचण तयार करण्यापूर्वी करावी.
- ७) कच्च्या टाचणातील मार्गदर्शनानुसार पक्के टाचण क्यार करावे.
- ८) पाठाला जाताना पक्क्या टाचणाबरोबर कच्चे टाचणही सोबत आणले पाहिजे.

* प्रत्यक्ष -अध्यापनासंबंधी सूचना:

पाठ उत्तम रीतीने घेणे व पाठाचे निरीक्षण करणे ही एक कला आहे. इतर कलाप्रमाणे या कलेचेही तंत्र समजून घेऊन ते प्रत्यक्षात आणल्यास यश मिळू शकेल. पाठ घेतांना लक्षात ठेवायच्या काही महत्त्वाच्या गोष्टी पुढे दिल्या आहेत.

* प्रस्तावना (सज्जता प्रवर्तन) :

विद्यार्थ्यांचे लक्ष पाठ्यविषयाकडे आकर्षित करण्यासाठी प्रस्तावना आवश्यक मानली जाते. प्रस्तावना पूर्वज्ञानावर आधारित, विषयानुरूप व थोडक्यात असावी. प्रश्न विचारून, चित्र दाखवून, नकाशा दाखवून, प्रयोग अथवा कथन रुपाने प्रस्तावना करता येते.

* हेतुकथन :

विद्यार्थ्यांची मने पाठ्य विषयाकडे आकर्षित झाल्यानंतर हेतुकथन सोप्या व स्पष्ट शब्दात केले जावे, त्यामुळे पाठाचा हेतू स्पष्ट स्वरूपात विद्यार्थ्यांसमोर राहू शकेल.

विषय प्रतिपादन :

विषय सामजण्यासाठी विद्यार्थ्यांना सहाय्य करत असता त्यांच्या विचारसरणीला चालना दिली जाणे आवश्यक आहे.

शिक्षकाने विषयाची मांडणी क्रमवार, मुद्देसूद व सुगमाकडून दुर्गमाकडे अशी करावी. शिक्षकाचे कथन विषयाशी सुसंगत, सावकाश, विनम्र व परिणामकारक असावे.

विचारले जाणारे प्रश्न सोपे, छोटे, स्पष्ट व विचाराला चालना देणारे असावेत. त्यांची विभागणी समप्रमाणात केली जावी. येणारे उत्तर हे योग्य की अयोग्य आहे ते पाहावे आणि चुकीचे उत्तर दुरुस्त करून घ्यावे. विद्यार्थ्यांचा उत्तराचे अनुकरण करण्याचा मोह शिक्षकाने टाळावा. पाठ मनोरंजक व सफल होण्यासाठी योग्य त्या ठिकाणी योग्य शैक्षणिक साधनांचा वापर केला जाणे आवश्यक आहे. विषयप्रतिपादनाच्या वेळी शिक्षकाने मुख्य मुद्दांचे संक्षिप्त फलक लखेन करावे.

विद्यार्थी व शिक्षक :

पाठ घेत असताना शिक्षकामध्ये उत्साह व आत्मविश्वास असावा. तसेच त्याने वर्गरचना, वर्गनियंत्रण व शिस्त याकडे बारकाईने लक्ष पुरविले पाहिजे. विद्यार्थी पाठामध्ये उत्साहाने सहभागी झाले म्हणजे पाठ सफल झाला असे समजले जाते. त्यासाठी शिक्षकाने सतत प्रयत्नशील असावे.

संकलन :

आपण शिकविलेले विद्यार्थ्यांनी ग्रहण केले आहे किंवा नाही याची चाचणी प्रश्नरूपाने करावी. सामान्यविज्ञान व समाजशास्त्रासारख्या विषयात उत्तराचे फलकलखेन करावे. गणित विषयामध्ये फलकावर सोडविलेली उदाहरणे लिहून घेण्यास सांगावीत.

उपयोजन :

विद्यार्थ्यांना प्राप्त ज्ञानाचा उपायोग करता येतो की नाही हे उपयोजनाच्या सहाय्याने समजू शकते. हे कार्य संबंधित अध्यापन पद्धतीच्या उयोजन प्रकारानुसार करावे.

वेळचे बंधन :

पाठ वेळत संपला म्हणजे नियोजन योग्य झाले असे म्हणता येईल. यासाठी कोणत्या भागास किती वेळ द्यावयाचा हे साधारणपणे ठरवून त्याप्रमाणे कार्यवाही करावी.

पाठ निरीक्षण करताना वरील गोष्टींचे पालन शिक्षकाने केले किंवा नाही ते पाहावे. दोषाबरोबर गुण दाखवून निरीक्षकाने सहृदय टीकाकाराची भूमिका पार पाडावी. प्रत्येक बाबीची नोंद निरीक्षण वहीत करून पाठावरील सर्वसाधारण अभिप्राय शेवटी लिहावा.

फलक लेखन :

फलकलेखन करणे पाठात महत्त्वाचे असते. हेतुकथन, विषयविवेचन, संकलन यावेळी फलकलेखन करावे लागते. विविध विषयानुरूप लेखन करताना खालील गोष्टी लक्षात घ्याव्यात.

भाषा विषय

हेतुकथन झाल्यावर पाठाचे नाव फलकावर लिहावे. विषयविवेचनामध्ये शिक्षकाचे प्रकटवाचन झाल्यानंतर मुलांना मूकवाचन देताना प्रथम हेतुप्रश्न तोंडी सांगावा व नंतर फलकावर लिहावा.

विषयविवेचन चालू असताना काही नवीन शब्द, म्हणी व वाक्प्रचार येतात. ते स्पष्ट केल्यानंतर फलकावर लिहावेत. त्यांचा अर्थ लिहण्याची आवश्यकता नसते. तसेच व्याकरणाच्या पाठामध्ये उदाहरणे व व्याख्या लिहाव्या लागतात. शिवाय आवश्यक अशा काही आकृत्या व शब्दही फलकावर येऊ शकतात.

इतर विषय

हेतुकथन झाले की पाठाचे नाव फलकावर लिहावे.

विषय विवेचनामध्ये भाषा विषयासारखे इतर विषयात मूकवाचन, हेतुप्रश्न नसतो. हेतुकथनानंतर विषय विवेचन करीत असताना एखादा मुद्दा सांगून झाला की, तो फलकावर लिहावा. त्याचबरोबर काही महत्त्वाचे शब्द, घटना, संज्ञा इ. गोष्टी फलकावर लिहाव्यात.

शास्त्र किंवा भूगोल विषयात प्रयोग करावयाचा असेल अशावेळी प्रयोगासाठी लागणाऱ्या साहित्यांची नावे, आकृत्या, व्याख्या, गुणधर्म, तत्त्वे इत्यादी गोष्टी फलकावर लिहाव्यात.

गणित विषयात आशयविस्तारात वर्गात सोडवलेली उदाहरणे, नियम व सूत्रे फलकावर लिहावीत. तसेच आकृत्याही काढव्यात.

शास्त्र, इतिहास, भूगोल या विषयात विषय विवेचनाच्या वेळी संपूर्ण आशयाचा गोषवारा लिहावा. संकलनप्रसंगी उत्तराचे लेखन करावे.

पाठ समाधानकारक न झाल्यास संबंधित पाठ रद्द समजण्यात येईल. तो पाठ पुन्हा घ्यावा लागेल याची नोंद घ्यावी.

विद्यालयातील वर्तन

- १) प्रत्येक विद्यार्थ्याने संबंधित शाळेत गेल्यावर त्या शाळेतील कामकाजात व्यत्यय येणार नाही याची दक्षता घ्यावी.
- २) पाठाचे युनिट आणतांना संबंधित शिक्षकांना मधल्या सुटीत किंवा त्यांना वेळ असेल त्यावेळी भेटावे.
- ३) पाठासाठी लागणारे साहित्य (क्रमिक पुस्तके, गुंडाळी फलक, नकाशे, प्रयोग साहित्य, खडू, डस्टर इत्यादी) ग्रंथालय व प्रयोगशाळेकडून मिळेल. शाळेतील विद्यार्थी, शिक्षक किंवा अन्य सेवकांकडे सदर साहित्य मागू नये.

- ४) विद्यालयात आपणाकडून कोणत्याही प्रकारच गैरवर्तन घडू नये याबाबत दक्षता घ्यावी. शिक्षकांशी वाद घालणे, विद्यार्थ्यां शिक्षा करणे, विद्यालयाच्या आवारात फिरणे इत्यादी गोष्टी कटाक्षाने टाळाव्यात.

पाठानंतर घ्यावयाची दक्षता:

- १) पाठ घेतल्यानंतर संबंधित मार्गदर्शक प्राध्यापकांशी संपर्क साधून अधिक मार्गदर्शन घ्यावे
- २) पाठासाठी घेतलेले शैक्षणिक साहित्य ग्रंथालयात लवकरात लवकर जमा करावे.

पाठानंतर निरीक्षणाविषयी दक्षता:

- १) ज्या विद्यार्थी शिक्षकाच्या पाठाचे निरीक्षण आहे त्याचे पाठटाचण पाठापूर्वी अभ्यासावे.
- २) निरीक्षणसाठी एका वर्गात जास्तीत जास्त तीन विद्यार्थी आसावेत. कन्या शाळेत विद्यार्थ्यांनी (मुलांनी) पाठ निरीक्षणे करू नयेत.
- ३) स्वतःच्या पाठापूर्वीच्या किंवा पाठानंतरच्या पाठाचे निरीक्षण करणे टाळावे. पाठ सुरु झाल्याबरोबर निरीक्षणास जावे व पाठ संपेपर्यंत निरीक्षण करावे.
- ४) पाठ निरीक्षण नोंदी मुद्दयांना अनुसरून व दिलेल्या सूचनांनुसार विस्तृतपणे कराव्यात. प्रत्येक मुद्दा स्पष्ट करताना विद्यार्थी शिक्षकाने केलेल्या कृती योग्य, अयोग्य कशा याबद्दल स्पष्ट उल्लेख करावा.
- ५) प्रत्येक विद्यार्थ्यांने एका दिवशी एकच व आठवड्यातून जास्तीत जास्त दोन पाठ निरीक्षणे करावीत पाठाची निरीक्षणे करावीत. दोन्ही पध्दतीने सुक्ष्मपाठ ३+३ एकात्मिक पाठ १+१, अभिरूप पाठ २+२, सराव पाठ ६+६ सलग सराव पाठ ४+४, तंत्रज्ञानावर आधारित पाठ १+१, अध्यापन प्रतिमानावर आधारित पाठ १+१, मुल्य व पर्यावरणावर आधारित पाठ २+२, सांघिक अध्यापन पाठ १+१ अशी एकूण ४० पाठांची निरीक्षणे करावीत..

पाठ निरीक्षणे

अ.नं.	पाठ प्रकार	पाठ संख्या
१)	सूक्ष्म पाठ	६
२)	एकात्मिक पाठ (Integration Lessons)>	४
३)	अभिरूप पाठ (Lesson Using different)	२
४)	सराव पाठ (Practice Lessons)	१२
५)	सलग सराव पाठ (Block Teaching Lessons)	८
६)	तंत्रज्ञानावर आधारित पाठ (Lessons Based on Technology)	२
७)	अध्यापन प्रतिमानावर आधारित पाठ (Lessons based on Models of Teaching)	२
८)	मूल्य व पर्यावरणावर आधारित पाठ (Lessons based on value/environment Education)	२
९)	सांघिक अध्यापन पाठ (Team Teaching Lessons)	२
	एकूण	४०

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे शीता शिवराम --- दिनांक: 7 / 3 / 2022

विषय: सा. विज्ञान --- इयता: सातवी --- तुकडी ---

घटक: वनस्पती: रचना व कार्य --- उपघटक: मूळ ---

कौशल्य: प्रस्तावना

उपकौशल्य	Teach					Re-Teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1 परिणामकारक सुरुवात			✓					✓		
2 पूर्वज्ञानाची जागृती			✓					✓		
3 जिज्ञासा जागृती निर्मिती		✓						✓		
4 शै. साधनांचा वापर		✓						✓		
5 घटकाशी सहसंबंध			✓						✓	
6 हेतू कथन		✓						✓		
7 शीर्षक लेखन			✓					✓		
8 नावीन्यता			✓					✓		
9 वेळेचे नियोजन			✓					✓		
10 राखणे परिणाम			✓					✓		
Total marks (50)										

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

27
50

31
50

- 1) आत्मविश्वास खूपच कमी होता.
- 2) शै. साधनांचा उपयोग करावा.
- 3) वेळेचे नियोजन करावे.

प्राध्यापकाची सही

1) मूळीत पाठापेक्षा आत्मविश्वास उंचावलेला दिसून आला.

2) पूर्वज्ञान जागृती (Impisal) साठी- ध्यान निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

(९)

* सूक्ष्मपाठ *

पाठ क्र. 2

[वद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 9/03/2022

विषय: सा. विज्ञान इयत्ता: सातवी तुकडी

घटक: ग्रहण उपघटक: चंद्रग्रहण व सूर्यग्रहण

कौशल्य: स्पष्टीकरण

उपकौशल्य	Teach					Re-teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
उदाहरणे व दाखले			✓						✓	
स्पष्टीकरण दुवे			✓						✓	
स्पष्टीकरणातील स्पष्टता				✓					✓	
पुरवठे उदाहरणे			✓						✓	
उदाहरणातील विविधता			✓						✓	
शै. साधनांचा वापर				✓					✓	
विद्यार्थ्यांचा सहभाग				✓					✓	
उदाहरणाची राकून संख्या			✓						✓	
वेळेचे व्यवस्थापन				✓					✓	
परिणामकारकता			✓						✓	
राकून गुण			33						40	
			50						50	

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) आवाजात चढउतार असावा
2) सर्व विद्यार्थ्यांना उदाहरणे निवेदन करावे.

प्राध्यापकाची सही

(१०)

1) पाठ समाधानकारक झाला

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 12 / 3 / 2022

विषय: विज्ञान इयत्ता: सहावी तुकडी

घटक: चुंबक उपघटक: चुंबकाचे गुणधर्म

कौशल्य: दिग्दर्शन

उपकौशल्य	Teach					Re-Teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
प्रयोगाचा उद्देश				✓						✓
साहित्याची निवड				✓						✓
मांडणीची आकृती				✓						✓
साहित्याची कौशल्यपूर्ण हाताळणी				✓						✓
विद्यार्थ्यांचा सहभाग					✓					✓
निरीक्षणाची संधी					✓					✓
प्रयोगाचा निष्कर्ष					✓					✓
वातावरण निर्मिती					✓					✓
वेळेचे नियोजन					✓					✓
परिणाम कारकता.					✓					✓
(राखण गुण)					42/50					42/50

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) विद्यार्थ्यांचा सहभाग घेतला
- 2) पाठ समाधानकारक झाला.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक : 11 / 3 / 2022

विषय: गणित इयत्ता: सहावी तुकडी

घटक: परिमिती उपघटक: आयत, चौरस, त्रिकोण

कौशल्य: चेतकबदल

उपकौशल्य	Teach					Re-Teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. शिक्षकाचे हावभाव				✓					✓	
2. शिक्षकाची हातचाल				✓					✓	
3. बोलण्याच्या पदाद्यतीत बदल				✓					✓	
4. आंतरक्रियेतील बदल				✓					✓	
5. विद्यार्थ्यांचा शाब्दिक सहभाग				✓					✓	
6. संवेदनलक्ष्यातील बदल				✓						✓
7. विद्यार्थ्यांचा कृतीयुक्त सहभाग				✓					✓	✓
8. सर्वांवर नजर असणे				✓					✓	✓
9. वेळेचे नियोजन				✓	✓				✓	✓
10. परिणामकारकता				✓					✓	
राकून गुण (50)				41					43	
				50					50	

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) हावभाव हातचाल ठीक होती.
- 2) बोलण्याच्या पदाद्यतीत अजुन अपेक्षित बदल करावा.
- 3) पाठ समाधानकारक झाला.

प्राध्यापकाची सही

Gmisaal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 14/3/2022

विषय: गीत इयत्ता: सातवी तुकडी

घटक: कोन व कोनांच्या जोड्या उपघटक: कोनांच्या जोड्या

कौशल्य: फलकलेखन

उपकौशल्य	Teach					Re-Teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1 अक्षरांचा योग्य आकार				✓						✓
2 अक्षर, शब्द, ओळी यांमधील योग्य अंतर			✓							✓
3 अक्षर आकृती यांमधील स्पष्टता			✓							✓
4 अचूकता					✓					✓
5 सरळ ओळीत लेखन				✓						✓
6 रंगीत खड्ड्या योग्य वापर					✓					✓
7 लेखनाची गती					✓					✓
8 लेखनाचे नियोजन					✓					✓
9 वेळेचे नियोजन / व्यवस्थापन					✓					✓
10 परिणामकारकता					✓					✓
राखून गुण (50)					42					43
					50					50

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) सरळ ओळीत लेखन करावे | 1) पाठ समाधानकारक झाला.
2) अक्षरामधील अंतर योग्य असावे

प्राध्यापकाची सही

Smisal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 15 / 3 / 2022

विषय: शांति इयत्ता: सातवी तुकडी

घटक: बँक उपघटक: विविध खाती

कौशल्य: प्रबलन

उपकौशल्य	Teach					Re-Teach				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. विद्यार्थ्यांच्या प्रतिसादाची स्वीकृती				✓					✓	
2. शाब्दिक सकारात्मक प्रबलन				✓					✓	
3. अशाब्दिक प्रबलन				✓					✓	
4. स्वीकृती मान्यता देणे होकार देणे				✓						✓
5. नकारात्मक शाब्दिक प्रबलन टाळणे					✓					✓
6. विद्यार्थ्यांचा उत्तराचा सकारात्मक स्वीकार					✓				✓	✓
7. पूर्ण वापर व अर्थपूर्ण योग्य ठिकाणी वापर				✓						✓
6. नकारात्मक अशाब्दिक प्रबलन टाळणे				✓					✓	✓
7. वेळेचे नियोजन.				✓					✓	✓
8. परिणामकारकता				✓						✓
एकूण गुण 50										
									43	50

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) योग्य प्रबलनांचा वापर करा 2) अशाब्दिक प्रबलन वाटवावे 3) स्वीकृती योग्य प्रकारे	1) पाठाची तयारी चांगली थुपाठ समाधानकारक आला.

प्राध्यापकाची सही

Gmisal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

कौशल्ये: १) प्रस्तावना २) उदाहरणे व दाखले
३) प्रबलन ४) फलकलेखन
५) चेतकबदल ६) दिग्दर्शन

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 21 / 3 / 2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क गट

विषय: विज्ञान इयत्ता: सहावी तुकडी:

घटक: बल उपघटक: बलाचे प्रकार

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : बल म्हणजे काय हे समजावून सांगितले. बलाचे प्रकार फलकावर लिहिले, त्यांची उदाहरणे सांगितली.

* संकलन : —

* उपयोजन : —

* स्वाध्याय : शिकवलेल्या घटकावर स्वाध्याय दिला

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) प्रस्तावना पूर्वज्ञानावर आधारित होती.
2) दिग्दर्शनात निरीक्षणसंघी द्यावी

प्राध्यापकाची सही

Amisal
निरीक्षक विद्यार्थ्याची सही

कौशल्ये: १) प्रस्तावना ----- २) फलफलेखन -----
३) प्रबलन ----- ४) स्पष्टीकरण -----
५) दिग्दर्शन ----- ६) समारोप -----

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 22 / 3 / 2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क गट

विषय: विज्ञान इयत्ता: सहावी तुकडी:

घटक: मापन उपघटक: वेगवेगळ्या राशींचे मापन

- * प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारित प्रश्न विचारले व ब्रह्मकाळा अनुसरून माहिती सांगून प्रस्तावना केली
- * हेतुकथन : हेतुकथन ब्रह्मकाळा अनुसरून केल्या.
- * विषयविवेचन : मापन म्हणजे काय समजावून सांगितले. वेगवेगळ्या राशींचे मापन कसे करतात हे सांगितले व
- * संकलन : फलफावर लिहिले.
- * उपयोजन : —

* स्वाध्याय : शिकवलेल्या ब्रह्मकाळर स्वाध्याय लिहून दिला.
उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : १) प्रस्तावना पूर्वज्ञानावर आधारित होती.
यंराशी संकल्पना स्पष्ट करणे अपेक्षित होते.

प्राध्यापकाची सही

Smisw
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

कौशल्ये: १) प्रस्तावना (१) २) फलकलेखन (१)

३) प्रश्न (४) ४) प्रवचन (४)

५) चेतकबदल (२) ६) समारोप (१)

विद्यार्थी/शिक्षकाचे नाव: योगेश्वर गीता शिवराम दिनांक: २४/०३/२०२२

शाळचे नाव: डी. राहु. अमवयस्क गट

विषय: सांगित साहित्यता: सहावी तुकडी: १

घटक: त्रिकोण उपघटक: त्रिकोणाचे प्रकार

- * प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारीत प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.
- * हेतुकथन : दृष्टकात्वा अनुसरून हेतुकथन केले.
- * विषयविवेचन : त्रिकोणाचे प्रकार - कोनांवरून पडणारे वर्गीकरण पडणारे प्रकार फलकावर लिहिले समजावून सांगितले.
- * संकलन : —
- * उपयोजन : —
- * स्वाध्याय : शिकवलेल्या दृष्टकावर आधारीत स्वाध्यायाचे प्रश्न दिले. उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : १) लिहिल्याची गती वाहताची २) वेळेचे नियोजन झाले.

आध्यापकाची सही

Amisal
निरीक्षक/विद्यार्थ्यांची सही

कौशल्ये: १) प्रस्तावना २) कल्पकलेखन
३) दिग्दर्शन ४) चेतकबदल
५) स्पष्टीकरण ६) प्रबलन

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 24 / 3 / 2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क शाळा

विषय: गीत इयत्ता: नववी तुकडी:

घटक: चौकोन उपघटक: चौकोनाच्या कोनांच्या
बरेजेचा मुठाधर्म

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारीत प्रश्न विचारले व बटकाशी अनुसरून माहिती सांगून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : बटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : चौकोनाच्या कोनांच्या बरेजेचा मुठाधर्म समजावून सांगितल्या व कल्पकावर लिहिले व एक उदाहरण

* संकलन : सोडवून दाखवले.

* उपयोजन : —

* स्वाध्याय :

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) प्रश्नांचा स्तर वाढवावा.

2) स्पष्टीकरण चांगले होते.

प्राध्यापकाची सही

G. Misal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 18/5/2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समकयस्क गट

विषय: गणित इयत्ता: 8 वी तुकडी:

घटक: भौमितिक रचना उपघटक: चौकोन रचना.

* प्रस्तावना : प्रस्तावना घटकात्वा अनुसरून होती व प्रश्न घटकात्वा अनुसरून विचारले .

* हेतुकथन : हेतुकथन घटक व उपघटकात्वा अनुसरून केले

* विषयविवेचन : चौकोन रचना हा उपघटक फलकावर लिहिल्या व चौकोन रचना करण्यासाठीच्या प्रक्रिया फलकावर काढून दाखवल्या

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले

* उपयोजन : विचारात्मक प्रश्न विचारले विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास आम पाडले .

* स्वाध्याय : उदाहरणसंग्रह 52 मधील उदा. क्र. 3 सोडवून आणायला सांगितला

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : ① प्रस्तावना घटकात्वा जोडून केली .

② उत्तरे पूर्ण वाक्यात रिकारवी .

③ रेगीत खडूचा वापर करावा .

④ पाठ तयारी घान

प्राध्यापकाची सही

Gmisa
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक : 5 / 4 / 2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क शाळा

विषय: विज्ञान इयत्ता: सहावी तुकडी:

घटक: प्रकाश व छाया निर्मिती उपघटक: प्रकाशाचे संक्रमण व परावर्तन

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारित प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली

* हेतुकथन : हेतुकथन दृष्टकाळा अनुसरून केले.

* विषयविवेचन : प्रकाशाचे संक्रमण व परावर्तन म्हणजे काय हे फलकावर लिहिले विद्यार्थ्यांना समजावून सांगितले.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार प्रवृत्त करणारा प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांचे उपयोजन केले.

* स्वाध्याय : तुमच्या वापरातील दीप्तीमान वस्तूची यादी करा. हा प्रश्न स्वाध्याय म्हणून दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) फलक वेषणाचा वेग वाढवावा.

2) प्रबलन कमी होते.

3) पाठाची तयारी चांगली

प्राध्यापकाची सही

Gmishal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

कथन

* प्राध्यापकांचे दिग्दर्शित सराव पाठ *

पाठ क्र.

५

प्राध्यापकाचे नाव: प्रा. डॉ. शिंदे. बी. रा. दिनांक: 4/3/2022

शाळेचे नाव: बी. एड. समवयस्क गट

विषय: मराठी इयत्ता: ७ वी तुकडी:

घटक: गडप - रूपकथा उपघटक: विजयस्तंभ -
वि.स. खांडेकर

* प्रस्तावना :

* हेतुकथन : हेतुकथन करतात .

* विषयविवेचन : पाठाचे कथन करतात . आवाजात आशयानुसार
चढ-उतार करतात . स्पष्ट करून सांगतात .

* संकलन :

* उपयोजन :

* स्वाध्याय :

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

कथन योग्य प्रकारे केले .

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्याची सही

प्राध्यापकाचे नाव: प्रा. डॉ. इंगवले रा.स. बी. दिनांक: 4 / 3 / 2022

शाळेचे नाव: बी. एड. समवयस्क गट

विषय: भूगोल इयत्ता: 7 वी तुकडी:

घटक: वाहतूक व्यवस्था उपघटक: भारत - वाहतूक व्यवस्था

* प्रस्तावना :

* हेतुकथन :

* विषयविवेचन :

① भूमार्ग, जलमार्ग हवाई मार्ग स्पष्ट करतात.
त्यांचे महत्त्व सांगतात

* संकलन :

* उपयोजन : —

* स्वाध्याय :

① वाहतूकीचे प्रकार व त्यांचे मार्ग सोदाहरण स्पष्ट करा.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- ① फलक लेखन सरळ रेषेत होते.
- ② फलकाचे नियोजन ठेवले होते.

प्राध्यापकीची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

प्राध्यापकाचे नाव: प्री. पाटीळे व्ही. एस दिनांक: 31/3/2022

शाळेचे नाव: बी. एस. समवयस्क शाळा

विषय: इंग्रजी इयत्ता: ७वी तुकडी: _____

घटक: The greatest उपघटक: _____
scientist

* प्रस्तावना : विविध शास्त्रज्ञांचे जोटे दाखवून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : द्रष्टाशी संबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : दैनंदिन नवि जीवनातील उदाहरणे देवून द्रष्टा स्पष्ट केला.

* संकलन : पाठावर आधारित प्रश्न विचारले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार करायला लावणारे प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : पाठाशी संबंधित स्वाध्याय लिहून दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : १) वेळेचे नियोजन करावे ✓

२) पाठ चांगला झाला

विद्यापाटी
प्राध्यापकाची सही

Smisal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

प्राध्यापकाचे नाव: प्रा. नान्दर भार. के दिनांक: 20 / 4 / 22

शाळेचे नाव: समवयस्क शाळा

विषय: विज्ञान इयत्ता: 6 वी तुकडी:

घटक: प्रकाशाचे परावर्तन उपघटक: प्रकाशाचे परावर्तन
Team teaching video संक्रमण

- * प्रस्तावना : प्रस्तावना पूर्वज्ञानावर आधारित होती.
- * हेतुकथन : अटकाशी सहसंबंध जोडून प्रस्तावना केली.
- * विषयविवेचन : सांघिक अध्यापन - भारतीय सर्वांनी राखा उपघटकाचे स्पष्टीकरण करून विषय प्रतिपादन केले.
- * संकलन : पाठावर आधारित प्रश्न विचारले.
- * उपयोजन : उपयोजनात्मक प्रश्न विचारले.
- * स्वाध्याय : कृतीशीलतेला वाव देणारा स्वाध्याय लिहून दिला.
- उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) पाठ उत्तम साला.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्याची सही

प्राध्यापकाचे नाव: श्री. ओये. सी. राम दिनांक: 31 / 3 / 22

शाळेचे नाव: समवयस्क गट

विषय: भूगोल इयत्ता: 9 वी तुकडी:

घटक: वसाहती उपघटक: वस्तीचे प्रकार.

* प्रस्तावना : मूलभूत गरजांवर आधारित प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली

* हेतुकथन : घटकाशी जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : PPT चा वापर करून उत्तम स्पष्टीकरण देऊन वसाहतीचे प्रकार हा घटक शिकवला.

* संकलन : शिकवलेल्या घटकावर प्रश्न विचारले

* उपयोजन : उपयोजनात्मक प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : स्वयं अध्ययनासाठी स्वाध्याय लिहून दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) वेळेचे नियोजन साले.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

प्राध्यापकाचे नाव: प्रा. करवर. रा. के. दिनांक: 19 / 4 / 22

शाळेचे नाव: समवयस्क गट

विषय: भूगोल इयत्ता: 7 वी तुकडी:

घटक: प्रतिमाने-उद्योग धंदे उपघटक: अग्रत संघटक प्रतिमान

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानाची उजळणी करून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : बटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : पूर्वज्ञान व नवीन ज्ञान सांगत घातली

* संकलन : बटकात्पा पुरक ~~उपयोजनात्मक~~ प्रश्न विचारले.

* उपयोजन : उपयोजनात्मक प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : बटकाशी संबंधित स्वाध्याय लिहून दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) पाठ अति उत्तम झाला.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्याची सही

प्राध्यापकाचे नाव: प्रा. इंगवले रास. बी दिनांक: 20 / 4 / 2022
शाळेचे नाव: श्रमवयस्क गट
विषय: भूगोल इयत्ता: 8 वी तुकडी:
घटक: सूर्यग्रहण उपघटक: सूर्यग्रहण
पृच्छा प्रतिमान

- * प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारित होती.
- * हेतुकथन : दृष्टकाशी सहसंबंध जोडून प्रस्तावना केली.
- * विषयविवेचन : विद्यार्थ्यांसमोर समस्या मांडली. त्यातून त्यांना प्रश्न विचारण्यास सांगितले. विद्यार्थ्यांनी काय शिकणार हे सांगितल्यावर विषय विवेचन केले.
- * संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले
- * उपयोजन : विद्यार्थ्यांच्या बुद्धिधत्ता चालना मिळेल असे प्रश्न विचारले
- * स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना स्वाध्याय लिहून दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) वेळेचे नियोजन झाले
2) पाठ चांगला झाला.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: शिंदे श्वेता बाळसाहेब दिनांक 25 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: गीत इयत्ता: 7 वी तुकडी: अ व

घटक: घातांक उपघटक: घातांक

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : घटकाच्या अनुसरून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : 1) घातांकाचे नियम फलकावर लिहून दिले.
2) उदाहरणे समजावून सांगितले.
3) आवाजात चढउत्तार होता. स्पष्टीकरण ठीक.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास प्रवृत्त करणारे प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांच्या विचार प्रक्रियेस चालना देणारा स्वाध्याय दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) वेळेचे व्यवस्थापन साले.
2) वर्गनियंत्रण योग्य प्रकारे साले.
3) पाठाची तयारी उत्तम होती.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: लचोरे ईश्वरी संतोष दिनांक: 25/6/2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: गणित इयत्ता: 8 वी तुकडी: अ

घटक: समांतररेखा व छेदिका उपघटक: छेदिका

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारित प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : हेतुकथन घटक व उपघटक यांना मनुसरून केली.

* विषयविवेचन : 1) घटकातील मुद्दे फलकावर लिहिले
2) विद्यार्थ्यांना छेदिका म्हणजे काय समजावून सांगितले
3) स्पष्टीकरण सुस्पष्ट होते.

* संकलन : पाठ्यांवावर आधारित प्रश्न विचारले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास प्रवृत्त करणारे प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : विचार प्रक्रियेस चालना देणारा स्वाध्याय दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) शैक्षणिक साधनांचा वापर केला.
- 2) वर्गनियंत्रण चांगले केले.
- 3) पाठाची तयारी छान.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: गुप्ता अर्चना दिनांक : 23 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: गीत इयत्ता: 6 वी तुकडी: अ

घटक: पूर्णांक संख्या उपघटक: संख्यांचे प्रकार

- * प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारीत प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.
- * हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून प्र हेतुकथन केले.
- * विषयविवेचन : पूर्णांक संख्या फलकावर लिहून दिल्या नंतर संख्यांचे प्रकार सांगितले व संख्येचे प्रकार फलकावर लिहिले स्पष्टीकरण ठीक.
- * संकलन : पाठ्यांशावर आधारीत प्रश्न विचारले.
- * उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार करायला त्यावगारे प्रश्न विचारले.
- * स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना पान नं 68 वरचा स्वाध्याय लिहून आणायला सांगितला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) वर्ग नियंत्रण करण्याचा प्रयत्न केला
- 2) सर्व विद्यार्थ्यांना संधी दिली.
- 3) पाठाची तयारी छान.

प्राध्यापिकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: शिंदे श्वेता बाळासाहेब दिनांक : 23/6/2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: विज्ञान इयत्ता: 8 वी तुकडी: अ

घटक: अरोग्य व रोग उपघटक: संसर्गजन्य रोग

* प्रस्तावना : दैनंदिन जीवनातील उदाहरणे देऊन काही पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : घटकाला अनुसरून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : 1) संसर्गजन्य रोग याचे वैशिष्ट्ये फलकावर लिहिले.
2) त्यावर कसा रोगाचे निदान करे करता येते ते सांगितले. स्पष्टीकरण द्या.

* संकलन : 1) पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना उपयोजनावर आधारित प्रश्न विचारले व सर्व विद्यार्थ्यांना संधी देण्याचा प्रयत्न केला.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना रोग करामुळे होतो ते प्रत्येकास स्वतःच शब्दात लिहून आणायला सांगितल्या.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) वर्ग नियंत्रण योग्य प्रकारे केले.

2) पाठाची तयारी ठीक.

प्रभ्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: लचोरे ईश्वरी संतोष दिनांक : 25 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: विज्ञान इयत्ता: 7 वी तुकडी: अ

घटक: वनस्पती रचना व कार्ये उपघटक: फुल

- * प्रस्तावना : दैनंदिन जीवनातील प्रश्न विचारून प्रस्तावनेला सुरुवात केली.
- * हेतुकथन : पाठातील उपघटकाचा अनुसरून हेतुकथन केले व घटकाशी सहसंबंध जोडला.
- * विषयविवेचन : पाठातील घटक व उपघटक फलकावर लिहिले. घटक व उपघटकातील मुद्दे योग्य प्रकारे स्पष्टीकरण केले. फुलाचे सर्व भाग विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष दाखवले.
- * संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचार व विद्यार्थ्यांना चांगला प्रतिसाद दिला.
- * उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचारात्मक प्रश्न विचारले व सर्व विद्यार्थ्यांना संधी देण्याचा प्रयत्न केला.
- * स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना वेगवेगळ्या फुलांविषयी माहिती मिळून आणण्यास सांगितली.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) वर्गनियंत्रण योग्य होते.
- 2) पाठाची तयारी छान..

प्राध्यापिकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: गुप्ता अर्चना दिनांक: 25 / 6 / 2022
शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा
विषय: विज्ञान इयत्ता: ७वी तुकडी: अ
घटक: गतीचे नियम उपघटक: न्यूटनचे गतीविषयक नियम

- * प्रस्तावना : विद्यार्थ्यांना पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारले. दैनंदिन जीवनातील उदाहरणे देऊन प्रस्तावना केली.
- * हेतुकथन : उपघटकाचा अनुसरून हेतुकथन केले. व घटकाशी संबंध जोडला.
- * विषयविवेचन : न्यूटनचे गतीविषयक नियम फलकावर लिहिले न्यूटनचे गतीविषयक नियम one-by-one समजावून सांगितले स्पष्टीकरण ठीक. प्रत्यक्ष कृती करून दाखवल्या.
- * संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.
- * उपयोजन : विचारात्मक प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांचे उपयोजन केले.
- * स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना विचारात्मक चालना मिळवून स्वध्याय विद्वान आणायला सांगितला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- १) स्पष्टीकरण घान
- २) पाठाची तयारी चांगली.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: सात्वकर सविता लक्ष्मण दिनांक: 24 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: मराठी इयत्ता: 6 वी तुकडी: B

घटक: 3A द्य उपघटक: वारली चित्रकला

* प्रस्तावना : दैनंदिन जीवनातील वापरापासून उपयोग कसा होतो सांगून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : पाठातील उपघटकाला अनुसरून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : पाठातील झटकव उपघटक फलकावर लिहिले. झटकव उपघटकातील मुद्दे योग्य प्रकारे स्पष्टीकरण केले. विद्यार्थ्यांचा प्रश्नोत्तरात सहभाग करून घेतला.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना उपयोजनाचे प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना विचार प्रक्रियेश चालना देणारा स्वाध्याय दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) वेळेचे व्यवस्थापन योग्य प्रकारे केले.
- 2) विद्यार्थी शिक्षक आंतरक्रिया होती.
- 3) पाठाची तयारी छान.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: सालकर सविता लक्ष्मण दिनांक : 23 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: इतिहास इयत्ता: ४वी तुकडी: ब

घटक: केंद्रीय कार्यकारी मंडळ उपघटक: राष्ट्रपती पंतप्रधान व मंत्रीमंडळ.

* प्रस्तावना : विद्यार्थ्यांना राष्ट्रपती व पंतप्रधान यांचे कार्ये विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : पाठातील घटकाचा अनुसरून हेतुकथन केली.

* विषयविवेचन : 1) घटकातील मुद्दे फलकावर लिहिले.
2) वर्गनिमित्तता योग्य प्रकारे केली.
3) फलकलेखन योग्य प्रकारे केली होते व मुद्दे सुद्ध होते.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केली.

* उपयोजन : 1) विद्यार्थ्यांना विचार करव्यास प्रवृत्त करणारे प्रश्न विचारले.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांच्या विचार प्रक्रियेस चालना देणारा स्वाध्याय दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) वेळेचे व्यवस्थापन योग्य प्रकारे केली.
- 2) शैक्षणिक साधनांचा वापर केली.
- 3) पाठ तयारी ठीक.

शिक्षकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: वाद्यमोडे रोहित सुर्यकांत दिनांक : 24 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा

विषय: विज्ञान इयत्ता: ७वी तुकडी: ब अ

घटक: गतीचे नियम उपघटक: विस्थापन आणि अंतर

* प्रस्तावना : दैनंदिन जीवनातील उदाहरणे देऊन पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : गतीचे नियम फलकावर लिहून दिले.
विस्थापन आणि अंतर हे समजावून सांगितले.
आवाजाल चढउतार होता. स्पष्टीकरण द्या.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.

* उपयोजन : उपयोजनात्मक प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास भाग पाडले.

* स्वाध्याय : बुद्धि, धैर्य, चातुर्य देणारा स्वाध्याय लिहून आणायला सांगितला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) स्पष्टीकरण द्या.

2) वर्ग नियंत्रण ठीक.

3) पाठाची तयारी चांगली.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: वाघमोडे रोहित सूर्यकांत दिनांक: 24 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कुल खंडाळा

विषय: गीत इयत्ता: सहावी तुकडी: अ

घटक: भूमिती उपघटक: कोन

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : दृष्टकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : दृष्टक व उपदृष्टकाचे नाव कल्पकावर लिहिले. कोन म्हणजे काय समजावून सांगितले कोनाची व्याख्या कल्पकावर लिहून दिली.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.

* उपयोजन : विचारात्मक प्रश्न विचारले. विद्यार्थ्यांच्या बुद्धिचा चालना दिली.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना वेगवेगळे मापे दिली. त्यामापाचे कोन काढून आणायला सांगितले.

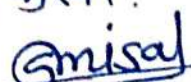
उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) स्पष्टीकरण द्या.

2) शैक्षणिक साधनांचा वापर केला.

3) पाठाची तयारी ठीक

प्रध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: भुवार जयप्ती नामदेव दिनांक: 24 / 6 / 2022

शाळेचे नाव: न्यू इंग्लिश स्कूल, खंडावा

विषय: मराठी इयत्ता: 8 वी तुकडी: अ

घटक: उदय उपघटक: सुरांची जादुगिरी

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर आधारित प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली.

* हेतुकथन : पाठातील घटक व उपघटकाच्या अनुसरून हेतुकथन केले.

* विषयविवेचन : पाठाला अनुसरून फलकलेखन केले. विद्यार्थ्यांचा सहभाग योग्य प्रकारे करून घेतला.

* संकलन : पाठ्यांशांवर आधारित प्रश्न विचारले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचारात्मक प्रश्न विचारून विचार करण्यास प्रवृत्त केले.

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना स्वाध्याय विडून दिला व सोडवून आणायला सांगितला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

1) वेळेचे व्यवस्थापन झाले.

2) अनावश्यक हालचाली टाळाव्या.

3) पाठ छान घेतला.

प्राध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: ~~भवार जयश्री नामदेव~~ दिनांक: 23/6/2022

शाळेचे नाव: ~~न्यू इंग्लिश स्कूल खंडाळा~~

विषय: ~~नागरिकशास्त्र~~ इयत्ता: ~~६वी~~ तुकडी: ~~ब~~

घटक: ~~ग्रामीण स्थानिक शासनसंस्था~~ उपघटक: ~~ग्रामपंचायत~~

* प्रस्तावना : दैनंदिन जीवनातील ग्रामीण विषयी प्रश्न विचारून प्रस्तावनेस सुरुवात केली.

* हेतुकथन : पाठातील घटक व उपघटकाचा अनुसरून हेतुकथन केले

* विषयविवेचन : पाठातील घटक व उपघटक फलकावर लिहिले
उपघटकातील मुद्दे फलकावर लिहून योग्य प्रकारे स्पष्ट केले. विद्यार्थ्यांचा सहभाग घेतला.

* संकलन : पक्ष्यांशांवर आधारित प्रश्न विचारून संकलन केले.

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास प्रवृत्त करणारे प्रश्न विचारले

* स्वाध्याय : विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास भाग पाडणारे प्रश्न लिहून दिले व उत्तरे लिहून आणायला सांगितले

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) शैक्षणिक साधनांच्या वापर केला.
- 2) वर्ग नियंत्रण करण्याचा प्रयत्न केला.
- 3) पाठ तयारी ठीक.

प्रध्यापकाची सही

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक : 5 / 5 / 2022

शाळेचे नाव: बी. एडु समवयस्क गट

विषय: गणित इयत्ता: सातवी तुकडी:

घटक: चौकोन उपघटक: चौकोनाचे गुणधर्म

- * प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना केली .
- * हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले .
- * विषयविवेचन : प्रोजेक्टरवर चौकोनाची आकृती दाखवून चौकोनाचे गुणधर्म समजावून सांगितले .
- * संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले .
- * उपयोजन : विचारत्मक प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास भाग पाडला .
- * स्वाध्याय : उदाहरणसंग्रह 35 मधील प्रश्न क्र. 1 सोडवून आणव्यास सांगितला .

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- 1) PPT च्या साहाय्याने स्पष्टीकरण केले .
- 2) पाठ तयारी चांगली

प्राध्यापकाची सही

Gmisa
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: जोशंडे मीता शिवराम दिनांक: 2/5/2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समकयस्क गट

विषय: सा. विज्ञान इयत्ता: सातवी तुकडी:

घटक: आपत्ती व्यवस्थापन उपघटक: दुष्काळ

* प्रस्तावना : प्रोजेक्टवर विविध चित्र दाखवून निरीक्षण करण्यास सांगितले व त्यावर आधारित प्रश्न विचारून प्रस्तावनाचे

* हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन केले .

* विषयविवेचन : प्रोजेक्टवर दुष्काळ ची चित्रे दाखवून व्याख्या स्पष्ट करून सांख्य सांगतात व त्याचे दुष्परिणाम सांगतात . दुष्काळाची कारणे सांगतात .

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारले

* उपयोजन : विद्यार्थ्यांना विचारात्मक प्रश्न विचारून विचार करण्यास भाग पडतात .

* स्वाध्याय : इंटरनेटच्या साहाय्याने दुष्काळ निर्माण झालेल्या ठिकाणाची माहिती गोळा करा हा प्रश्न दिला .

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : ① चित्रात स्पष्टता आणि प्रवाहीपणा होता .

② पाठ्याचे नियोजन व्यवस्थित होते .

③ पाठ्याची तयारी छान .

प्राध्यापकाची सही

Gmisa

निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: चोखंडे गीता शिवराम दिनांक: 27 / 04 / 2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क गट

विषय: शांती

इयत्ता: सातवी

तुकडी:

घटक: सरसरी

उपघटक: सरसरी

* प्रस्तावना : पूर्वज्ञानावर उदाहरणांचे सादरीकरण करतात.
होकारात्मक व नकारात्मक प्रश्न विचारतात.

* हेतुकथन :

* विषयविवेचन : संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या सर्व पायऱ्या
one by one समजावून सांगतात. व शेवटी
संकल्पना प्राप्ती संबंधी मार्गदर्शन करतात.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारीत प्रश्न विचारतात.

* उपयोजन : विचार बदलावा त्यागत्या का रू कशामुळे ? हा
प्रश्न विचारतात.

* स्वाध्याय : शिकवलेल्या पाठ्यावर आधारीत प्रश्न लिहून देतात व
सोडवून आणायत्या सांगतात.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय : 1) उदाहरणांचे सादरीकरण केले.
2) विद्यार्थ्यांचा सहभाग घेतला.

प्राध्यापकाची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: - जोशंडे - गीता शिवराम - दिनांक : 27 / 04 / 2022

शाळेचे नाव: - श्री. राड - समवयस्क शाळा

विषय: - सा. विज्ञान - इयत्ता: - सातवी - तुकडी:

घटक: - मानवनिर्मित पदार्थ - उपघटक: - ज्वॅस्टिक

* प्रस्तावना : विद्यार्थ्यांना प्रश्न विचारून पूर्वज्ञानाची उजळणी करून प्रस्तावना करतात.

* हेतुकथन : घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन करतात.

* विषयविवेचन : अमृत संघटक प्रतिमानाच्या पायऱ्या नुसार घटकाचे स्पष्टीकरण करतात व समजावून सांगतात कल्पकलेखन करतात. प्राप्त ज्ञान व पूर्वज्ञान मिळवून लेखन करतात.

* संकलन : पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारतात.

* उपयोजन : उपयोजनात्मक प्रश्न विचारून प्राप्त ज्ञानाचा उपयोग करण्यास सांगतात.

* स्वाध्याय : लुमच्या वापरातील ज्वॅस्टिकच्या पदार्थांची यादी करा. हा प्रश्न दिला.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

- ① पूर्वज्ञान व नविन ज्ञानाची सांगड घातली
- ② लक्षाखिळून ठेवण्याचा प्रयत्न केला.
- ③ पाठ तयारी सांगली

प्राध्यापकाची सही

Gmisy
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: गुप्ता, लचोरे, तेजल, अंजुष्री दिनांक : 26 / 4 / 2022
शाळेचे नाव: बी.राड. समवयस्के गट
विषय: भागित इयत्ता: सहावी तुकडी:
घटक : त्रिकोणाचे गुणधर्म उपघटक: त्रिकोण व त्रिकोणाचे गुणधर्म

- * प्रस्तावना : - शिक्षक पूर्वज्ञानावर प्रश्न विचारून प्रस्तावना करतात.
  - * हेतुकथन : - शिक्षक दृष्टकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन करतात.
  - * विषयविवेचन : - शिक्षक त्रिकोण व त्रिकोणाचे गुणधर्म समजावून सांगतात.
- शिक्षक फलकलेखन करतात.
  - * संकलन : - शिक्षक पाठ्यशावर आधारित प्रश्न विचारतात.
  - * उपयोजन : - शिक्षक उपयोजनात्मक प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांना विचार करायला भाग पाडतात.
  - * स्वाध्याय : - शिक्षक त्रिकोणाच्या गुणधर्मविर आधारित प्रश्न लिहून देतात. व सोडवून आणायला सांगतात.
- उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

पाठ्याची तयारी चांगली

प्राध्यापकाची सही

Amisal
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

विद्यार्थी शिक्षकाचे नाव: गुप्ता, लचोरे, तेजल, अनुमतिदिनांक : 28/4/2022

शाळेचे नाव: बी. राड. समवयस्क गट

विषय: विज्ञान इयत्ता: सातवी तुकडी:

घटक: आपत्ती व्यवस्थापन उपघटक: दुष्काळ, हंगामूटी, महापूर

- * प्रस्तावना : शिक्षक दैनंदिन जीवनातील उदाहरणे देऊन प्रश्न विचारून प्रस्तावना करतात.
- * हेतुकथन : शिक्षक घटकाशी सहसंबंध जोडून हेतुकथन करतात.
- * विषयविवेचन : शिक्षक दुष्काळ हा उपघटक समजावून सांगतात.
शिक्षक हंगामूटी हा उपघटक समजावून सांगतात.
शिक्षक महापूर हा उपघटक समजावून सांगतात.
शिक्षक फलकलेखन करतात.
- * संकलन : शिक्षक पाठ्यांशावर आधारित प्रश्न विचारतात.
- * उपयोजन : शिक्षक विचारात्मक प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास आगावतात.
- * स्वाध्याय : शिक्षक दुष्काळ, हंगामूटी, महापूर यांची कारणे लिहून आराग्यचे सांगतात.

उपचारात्मक सूचना व अभिप्राय :

पाठाची तयारी चांगली

प्राध्यापकाची सही

Gmishel
निरीक्षक विद्यार्थ्यांची सही

मराठी शुद्धलेखनाचे काही महत्वाचे नियम

१. अनुस्वार

- नियम : स्पष्टोच्चारित अनुनासिकाबद्दल शीर्षबिंदू द्यावा.
- उदाहरणार्थ : गुलकंद, तंटा, निबंध इ. तत्सम (संस्कृतातून मराठीत जसेच्या तसे आलेले शब्द) शब्दांतील अनुनासिकाबद्दल विकल्पाने पर-सवर्ण लिहिण्यास हरकत नाही.
- उदाहरणार्थ : अंतर्गत - अन्तर्गत
पंडित - पण्डित
अर्थभेद स्पष्ट करण्यासाठी पर - सवर्णच लिहावेत.
- उदाहरणार्थ : वेदांत - वेदान्त
देहांत - देहान्त
- नियम २ : य्, र्, ल्, व्, श्, ष्, स्, ह् यांच्यापूर्वी येणाऱ्या अनुस्वाबद्दल केवळ शीर्षबिंदू द्यावा.
उदाहरणार्थ - सिंह, संयम, मांस.
- नियम ३ : नामांच्या व सर्वनामांच्या अनेकवचनी सामान्यरूपांवर विभक्तिप्रत्यय व शब्दयोगी अव्यय लावताना अनुस्वार द्यावा.
- उदाहरणार्थ : लोकांना, तुम्हांस, घरांपुढे, लोकांसमोर, आदरार्थी बहुवचनाच्या वेळीही असा अनुस्वार दिला पाहिजे.
- नियम ४ : वरील नियमांव्यतिरिक्त कोणत्याही कारणांसाठी व्युत्पत्तीने सिद्ध होणारे वा न होणारे अनुस्वार देऊ नयेत.
- उदाहरणार्थ : पांच, नांव, नेव्हां, घरें, करणें, बोलणें, यासारख्या शब्दांत अनुस्वार दण्याची आता गरज नाही.

२. ऱ्हस्व - दीर्घ

- नियम ५ : मराठीतील तत्सम इकारान्त व उकारान्त शब्द दीर्घान्त लिहावेत.
- उदाहरणार्थ : कवी, मती, गुरु, गती, इत्यादी
- * शब्दांच्या अंती येणारा इकार, उकार दीर्घ लिहावे.
- उदाहरणार्थ : पाटी, जादू, विनंती
अपवाद (- आणि, नि)
तत्सम अव्यये ऱ्हस्वान्त लिहावीत.
- उदाहरणार्थ : परंतु, यथामति, तथापि
- * तसेच सामासिक शब्दांतही तत्सम ऱ्हस्व इकारान्त व उकारान्त शब्द पूर्वपद असताना ऱ्हस्वान्तच लिहावेत.

- उदाहरणार्थ : कविमन, बुद्धिवैभव, गतिशील
*
उदाहरणार्थ : व्यक्तनामे, ग्रंथनामे, शीर्षक व सुटे न्हस्वान्त तत्सम शब्द मराठीत दीर्घान्त लिहावेत.
*
उदाहरणार्थ : हरी, मनुस्मृती, कृषी, कुलगुरु इत्यादी.
*
उदाहरणार्थ : सामासिक शब्दांमध्ये तत्सम शब्द न्हस्वान्त लिहावेत.
*
उदाहरणार्थ : अणुशक्ती, विधिनिषेध, कृतिसमती.
*
उदाहरणार्थ : साधित शब्दांतही हाच नियम लावावा.
*
उदाहरणार्थ : गतिमान, मृदूतर, शक्तिमान
*
उदाहरणार्थ : विद्यार्थी, प्राणी, स्वामी यांसारखे शब्द समासात पूर्वपदी आले असता ते न्हस्वान्तच लिहावेत.
*
उदाहरणार्थ : गुणिजन, विद्यार्थिमंडळ, स्वामिनिष्ठ.
नियम ६ : ईकारान्त व ऊकारान्त शब्दांतील उपान्त्य इकार व उकार न्हस्व लिहावेत.
उदाहरणार्थ : गरिबी, माहीती, हुतुतू, सुरु.
*
उदाहरणार्थ : अपवाद - नीती, रीती, कीर्ती, प्रीती, दीप्ती.
*
उदाहरणार्थ : तत्सम शब्दांना हा नियम लागू नाही.
*
उदाहरणार्थ : परिक्षा, पूजा, ऊर्जा.
*
उदाहरणार्थ : हा नियम एकारान्त, ओकारान्त शब्दांनाही लागू आहे.
*
उदाहरणार्थ : खिळा, सुळा, पाहिले, मिळवितो.
नियम ७ : अकारान्त शब्दांचे उपान्त्य इकार, उकार दीर्घ लिहावे.
उदाहरणार्थ : गरीब, वकील, सून, वसूल, फूल, ठरीव, फकीर, पूर
*
उदाहरणार्थ : अपवाद - न्हस्वोपान्त्य, अकारान्त तत्सम शब्द.
*
उदाहरणार्थ : गुण, विष, मधुर, प्रचुर.
*
उदाहरणार्थ : अपवाद म्हणून तत्सम शब्द मात्र न्हस्वान्त लिहावयाचे आहेत.
*
उदाहरणार्थ : शारीरीक, मानसिक, साहित्य, उचित.
*
उदाहरणार्थ : मराठी शब्दांतील अनुस्वार, विसर्ग, जोडाक्षर यांच्यापूर्वीचे इकार, उकार सामान्यतः न्हस्व असतात.
*
उदाहरणार्थ : भिंग, सुंठ, खुंटी, विस्तव, निःपक्षपाती.
नियम ८ : उपान्त्य दीर्घ इ, ऊ असलेल्या शब्दांचा उपान्त्य इकार - उकार उभयवचनी सामान्यरूपाच्या वेळी न्हस्व लिहावा.
*
उदाहरणार्थ : गरीबास, वकिलांना सुनेला नागपुरास.
*
उदाहरणार्थ : अपवाद - दीर्घोपान्त्य तत्सम शब्द.
*
उदाहरणार्थ : शरीरास, जीवास, गीतेत.

इतर काही विशेष :

- * शब्दांचे उपान्त्य अक्षर 'ई' किंवा 'ऊ' असेल तर सामान्यरूपात 'ई' च्या जागी 'य' व 'ऊ' च्या जागी 'व' यतो.
- उदाहरणार्थ : देऊळ - देवळात, पाऊस - पावसात, फाईल - फायलीत.
- * पुल्लिंगी शब्दाच्या शेवटी 'सा' असल्यास सामान्यरूपाच्या वेळी 'शा' होतो.
- उदाहरणार्थ : पैसा - पैशाचा, ससा - सशाचा, घसा - घशाचा.
- * पुल्लिंगी शब्दाच्या शेवटी असलेला 'जा' सामान्यरूपात तसाच राहतो.
- उदाहरणार्थ : मांजा - मांजाने, सांजा - सांजाची.
- * मधल्या अक्षरातील 'क' किंवा 'प' चे द्वित्व सामान्यरूपाच्या वळे निघून जातो.
- उदाहरणार्थ : रक्कम - रकमेचा, तिप्पट - तिपटीने.
- * उकारान्त विशेषनामाचे सामान्यरूप होत नाही.
- उदाहरणार्थ : गणू - गणूस, शकू , - शकूस.
- * धातूला 'ऊ' किंवा 'ऊन' प्रत्यय लावताना धातूच्या शेवटी 'व' असेल तरच 'वू' किंवा 'वून' होईल.
- उदाहरणार्थ : गा - गाऊ - गाऊन.
- * जेव - जेवू - जेवून, चाव - चावू - चावून

३. किरकोळ

- नियम ९ : पूर हा ग्रामवाचक शब्द कोणत्याही ग्रामनामास लावतांना दीर्घोपान्त्य लिहावा.
- उदाहरणार्थ : नागपूर, सोलापूर, तारापूर, तुळजापूर
- नियम १० : कोणता, एखादा ही रूपे लिहावीत. कोणचा, एकादा ही रूपे लहू नयेत.
- नियम ११ : हळूहळू, मुळमुळू या शब्दांतील दुसरा व चौथा स्वर दीर्घ लिहावा.
- पुनरुक्त शब्द नादानुकारी असतील तर तो उच्चारप्रमाणे न्हस्व लिहावेत.
- उदाहरणार्थ : लुटलुट, दुडुदुडु.
- नियम १२ : एकारान्त शब्दांचे सामान्यरूप याकारान्त करावे.
- उदाहरणार्थ : फडक्यांना, करण्यासाठी, पाहण्याला इत्यादी
- नियम १३ : तत्सम रुढ व्यंजनान्त शब्द स्वरान्त लिहावे.
- उदाहरणार्थ : विद्वान, क्वचित, अकस्मात, विद्युत परिषद.
- नियम १४ : इंग्रजी व्यंजनान्त शब्दही स्वरान्त लिहावे.
- उदाहरणार्थ : बायरन, कीट्स, एम.एल.सी., पीएच. डी.
- नियम १५ : राहणे, पाहणे अशीच रूपे वारावीत.
- नियम १६ : 'इत्यादी' व 'ही' (अव्यये) हे शब्द दीर्घ लिहावेत. 'अन्' हा शब्द व्यंजनान्त लिहावा.

❖ सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ गीत ❖

ज्ञान बनो कर्मशील, कर्म ज्ञानवान

पुण्यमयी दे आम्हा अक्षर वरदान
ज्ञान बनो कर्मशील, कर्म ज्ञानवान

जातिभेद, धर्मभेद, वंशभेद दूर
लाख लाख कंठातुनि हाच एक सूर
करुणेच्या चरणांशी नत हो विज्ञान

माणुसकी धर्माचा अर्थ जाणतो
श्रमनिष्ठा हे पवित्र तीर्थ मानतो
हृदयांतुनि समतेचा निर्भय अभिमान

सेवेतच मुक्ती ही मंगल दीक्षा
न्यायास्तव जागृति हो सत्वपरीक्षा
हे विश्वचि घर अमुचे मंत्र हा महान

कवी - श्री. मंगेश पाडगावकर
संगीत - श्री. भास्कर चंदावरकर

